

Inhoudsopgave

Pagina 2-3

Inleiding

4

1. Goed leven in Berkelland

5

5

1.1. Meedoen in Berkelland

5

1.2. Mantelzorgers

5

1.3. Vrijwilligers

6

1.4. Armoedebeleid

6

1.5. Jong zijn in Berkelland

7

1.6. Naar school in Berkelland

8

1.7. Ouder worden in Berkelland

9

1.8. Sporten in Berkelland

10

1.9. Kunst en Cultuur in Berkelland

11

2. Goed wonen in Berkelland

13

2.1. Wat is nodig?

13

2.2. De woningmarkt

13

2.2.1. Starters

13

2.2.2. Leegstand

13

2.3. Openbaar groen

13

2.4. Veilig wonen in Berkelland

14

2.4.1. Preventie

14

2.4.2. Lokaal Integraal Veiligheidsplan

14

2.4.3. Vrijwillige bandweer

14

2.4.4. Organisaties helpen bij vergunningen

14

2.5. Bereikbaarheid

15

2.5.1. Digitale en mobiele bereikbaarheid

15

2.5.2. Gratis WIFI

15

2.6. De ruimte in Berkelland

16

2.6.1. Bestemmingsplan buitengebied

16

2.6.2. Kerken en kerkgebouwen

17

2.7. Ontspannen in Berkelland

17

2.8. Bevolkingsontwikkeling

18

3. Goed werken en ondernemen in Berkelland

19

3.1. Werken in Berkelland

19

3.1.1. Iedereen doet mee in Berkelland

19

3.1.2. Groeiend personeelstekort

19

3.1.3. Mogelijkheden Duitse arbeidsmarkt

19

3.2. Ondernemen in Berkelland	20
3.2.1. Samenwerking tussen ondernemers, organisaties en overheid	20
3.2.2. Bereikbaarheid	21
3.2.3. Agrariërs in Berkelland	21
3.3. Regio Achterhoek	22
4. Op weg naar een duurzaam Berkelland	23
4.1. Rentmeesterschap	23
4.2. Energie	23
4.3. Asbest	24
4.4. Afval	24
5. Bestuur en de gemeentelijke organisatie in Berkelland	26
5.1. Verantwoordelijkheid nemen	26
5.2. Organisatie en samenleving	27
5.3. Veranderende samenleving. Vernieuwd bestuur	27
6. De financiën in Berkelland	28
6.1. Uitgangspunten CDA voor het financieel beleid	28
6.2. De financiën zijn op orde, reserves geven ruimte	28
6.3. Ruimte in de jaarlijkse exploitatie	29

Goed samenleven in Berkelland

Wij willen toewerken naar een sterke en hoopvolle toekomst voor de inwoners van Berkelland. Voor een positief antwoord op de terechte zorgen van vele mensen, een doordacht perspectief op hoe het anders en beter kan. Voor het CDA begint dat perspectief bij de waarden die we met elkaar delen, de waarden waarop onze samenleving is gebouwd. Als we zeker zijn over die waarden en tradities kunnen we de onzekerheid en uitdagingen van deze tijd aan. Als we 'nee' durven zeggen tegen het onfatsoen, de mateloosheid en het doorgeschoten individualisme, bouwen we een sterke samenleving waar respect en saamhorigheid de norm zijn en gemeenschapszin de belangrijkste waarde.

Onze **waarden en tradities** zijn geen vlucht terug naar een geromantiseerd verleden, maar een stevig fundament onder een nieuwe gezamenlijke toekomst. Niet om mensen uit te sluiten, maar om iedereen duidelijk te maken dat de keuze voor goed samenleven in Berkelland ligt in een samenleving van verbondenheid, openheid en innovatie.

Dit verkiezingsprogramma begint bij een samenleving van vitale gemeenschappen in dorpen en kernen, waar onze inwoners meedoen en naar elkaar omzien. In die sterke samenleving stellen we grenzen zodat onze inwoners zich veilig en thuis voelen en meer baas zijn over hun eigen leven en hun eigen omgeving. In die **sterke samenleving** staat niemand er alleen voor. Dat geldt als eerste voor ons eigen thuis in familie en gezin, waarop je altijd terug kunt vallen, waar we elkaar helpen en verantwoordelijkheid voor elkaar nemen. Wij kiezen voor elke vorm van relatie waarin mensen duurzaam samenleven en voor elkaar zorgen.

Die belofte van **zorg voor elkaar** doen we ook als samenleving. Als iedereen weer verantwoordelijkheid neemt voor zijn eigen leven en dat van anderen, vormen we met elkaar die samenleving waarin niemand aan zijn lot wordt overgelaten en waar de zorg voor onze ouderen, zieken en gehandicapten verzekerd is.

De keuzes voor het Berkelland dat we door willen geven, vertalen we ook in een **eerlijke economie**, waarbij we stevige lessen trekken uit de economische crisis van de afgelopen jaren. In de eerlijke economie kiezen we voor kansen en keuzes voor de lange termijn. In de afwegingen gaan we ook nadrukkelijk de circulaire economie meenemen. Duurzaamheid is niet langer een modewoord, maar onderdeel van de besluitvorming.

Keuzes maken voor een beter Berkelland vanuit onze waarden en normen en verworven vrijheden worden begrensd door verantwoordelijkheid en respect voor elkaar en onze leefomgeving. Samen vormen deze keuzes en voorstellen de basis voor de komende 4 jaren in Berkelland.

Berkelland maken we samen.

Vast te stellen in de CDA ledenvergadering van 22 november 2017.

Hoofdstuk 1: Goed leven in Berkelland

Een vitale samenleving begint bij een positieve motivatie en aanpak. Ons “samenlevingsideaal” is verantwoordelijkheid nemen voor elkaar in plaats van alleen voor jezelf. De verzorgingsstaat waarin voor de inwoners alles is geregeld is niet langer houdbaar. De verzorgingsstaat maakt plaats voor een vitale samenleving waarin meedoen de norm is. De kracht van de inwoners en de vitaliteit van Berkelland komen centraal te staan. Dit doet een appèl op onze inwoners om een bijdrage te leveren aan de eigen omgeving en de samenleving. Met een goede sociale agenda moet dit zichtbaar worden. Noaberschap is waar het om gaat.

1.1. Meedoen in Berkelland

Het CDA vindt het belangrijk dat onze inwoners hun leven zoveel mogelijk zelf kunnen vormgeven. Als ze daar niet in slagen moeten zij in de eerste plaats een beroep kunnen doen op familie of hun omgeving. Voor het CDA is de definitie van Positieve Gezondheid van Machteld Huber uitgangspunt voor de inrichting van gemeentelijke WMO taken: zij gaat er vanuit dat gezondheid niet alleen gaat om lichaamsfuncties, maar ook of mensen in staat zijn zich aan te passen om de vele uitdagingen in het leven voldoende aan te kunnen. De mens staat centraal en niet de beperking of ziekte. Waar nodig ondersteunt de gemeente hierbij. De VoorMeKaar teams zijn aanspreekpunt voor alle vragen van onze inwoners op het gebied van inzet van hulp waar de inwoner het niet meer zelf kan, het stimuleren van sociale contacten, een zinvolle tijdsbesteding, of het omgaan met geld. CDA wil dat iedereen kan meedoen in de samenleving. Dit betekent bijvoorbeeld ook lid kunnen zijn van een sport- of muziekvereniging, eens naar theater gaan of lekker uit eten. Daarvoor wil het CDA een ‘Meedoen arrangement’ voor onze inwoners en kinderen/jongeren die niet voldoende inkomen hebben om dat zelf te betalen. De uitwerking moet vraaggericht vorm gegeven worden.

Wat gaat het CDA doen:

- Invoeren van het ‘Meedoen arrangement’.

1.2. Mantelzorgers

Mantelzorger zijn is niet altijd even makkelijk. Ondersteuning en waardering van mantelzorgers is nodig. De jaarlijkse mantelzorgdag moet blijven en alle mantelzorgers kunnen elk jaar de mantelzorgwaardering aanvragen. Naast waardering is een betere toerusting van mantelzorgers nodig door scholing en informatie gericht op de vragen van de mantelzorgers zelf.

Dementie is een steeds groter wordend probleem. Deze groep wordt groter en vraagt om specifieke begeleiding en zorg. In Berkelland zijn er 858 inwoners met dementie en deze groep groeit in 2030 uit naar ruim 1400. Zinvolle dagbesteding en ondersteuning thuis draagt bij aan het zo lang mogelijk blijven meedoen en ter ontlasting van de mantelzorger. We willen een dementievriendelijke gemeente Berkelland zijn. Het CDA zet in op toerusting en scholing vanuit het professionele netwerk dementie.

In Berkelland is er sprake van een toenemende groep jonge mantelzorgers. Het CDA wil specifieke inzet voor “jonge” mantelzorgers. Zicht krijgen hierop is een voorwaarde en kan in samenwerking met onderwijs en zorginstellingen gedaan worden. Hebben we deze groep goed in beeld dan weten we ook wat er nodig is aan ondersteuning. Het organiseren van activiteiten en vakanties voor jonge mantelzorgers (de zgn brusjes) is belangrijk zodat zij die aandacht en ondersteuning krijgen die ze nodig hebben. De gemeente heeft hierin een regierol en moet dit samen met organisaties, scholen en zorginstellingen oppakken.

Wat gaat het CDA doen:

- Organiseren van ontmoetings- en scholingsmogelijkheden en toerusting voor mantelzorgers.
- Zorgen voor activiteiten voor jonge mantelzorgers (de brusjes).
- Voortzetten van de mantelzorgwaardering en de jaarlijkse verwendag.
- Waar nodig is het CDA bereid extra middelen beschikbaar te stellen voor toerusting en ondersteuning.

1.3. Vrijwilligers

We kunnen niet zonder onze vrijwilligers. Noaberschap is in Berkelland een groot goed en overal zie en kom je actieve vrijwilligers tegen die zich met hart en ziel inzetten voor hun dorp, hun vereniging, hun wijk etc. Vrijwilligerswerk kan ook een relevante bijdrage leveren aan het persoonlijk welbevinden of bv als opstap naar een betaalde baan. Wij koesteren het vrijwilligerswerk. De vraag naar meer inzet en zichtbaarheid van vrijwilligerswerk en ondersteuning speelt ook in Berkelland. Vrijwilligers hebben behoefte aan praktische en faciliterende ondersteuning en deskundigheidsbevordering. Het CDA wil dat het vrijwilligersinformatie- en adviespunt professioneel wordt aangestuurd en dat er een betere afstemming en samenwerking tussen organisaties komt. Goede begeleiding kunnen we bereiken door goed samen te werken met verenigingsbesturen en daarvoor ruimte en middelen te bieden voor opleidingsmogelijkheden en begeleiding van specifieke doelgroepen. CDA vindt dat een VOG voor de vrijwilligers een verplichting is maar niet mag leiden tot extra kosten. CDA wil dat deze kosten gedragen worden door de gemeente.

Wat gaat het CDA doen:

- We zorgen voor een goede en actuele database (onmisbaar) waarin gezocht kan worden naar een goede match van de vrijwilliger met de inwoner.
- Het organiseren van een jaarlijkse vrijwilligers dag in Berkelland.
- Waar nodig is het CDA bereid extra middelen beschikbaar te stellen voor toerusting en ondersteuning van vrijwillig kader binnen verenigingen.
- De kosten van een VOG voor vrijwilligers vergoeden.

1.4. Armoedebeleid

Armoede bestrijden is een taak van de gemeente. Door het minimabeleid kunnen onze inwoners gebruik maken van het geboden vangnet als dit nodig is. Het CDA vindt dat er een aanpak moet komen waarbij wij van armoedeverlichting naar armoedebestrijding gaan, waarbij we niemand uitsluiten. Nauwe samenwerking met de SDOA, schuldhulpmaatjes, voedselbank, kerken en de VoorMeKaar teams is nodig hiervan werk te maken met een regierol voor de gemeente. Het is schrijnend om te moeten vaststellen dat de groep die wekelijks gebruik maakt van de voedselbank steeds groter wordt in Berkelland. Dit signaal moeten we oppakken. Eén op de 34 kinderen in de leeftijd van 0–17 jaar (260 in aantal, peiling 2015) in Berkelland groeit op in armoede. De kinderen die in armoede opgroeien ervaren uitsluiting en schaamte, omdat ze niet overal aan mee kunnen doen, niet mee kunnen met een schoolreisje of moeten bedanken voor een feestje omdat ze geen cadeautje kunnen betalen. Wij vinden dat alle kinderen de kans moeten hebben om kind te zijn. Kinderen hebben recht om in een veilige omgeving gezond op te groeien zonder armoede. Daarom zetten wij in op betere schuldhulpverlening, zodat mensen die in de schulden raken er sneller weer uitkomen en ook uit de schulden blijven. Zorg dat alle regelingen voor kinderen in kaart worden gebracht en laagdrempelig toegankelijk zijn en dat scholen en maatschappelijke initiatieven elkaar vinden. Voor kinderen in armoede is het belangrijk dat ze wel kunnen meedoen met sporten of muzikles of naar de bibliotheek kunnen en mee kunnen gaan met schoolreisjes. Dat is mogelijk door deze voorzieningen als inkomensondersteuning in natura aan te bieden in het “Meedoen arrangement”.

Niet alleen is er armoede in gezinnen met kinderen. Ook zien we een toenemende armoede onder ouderen, chronisch zieken en onze boeren. Bijna de helft (45% volgens het economisch bureau van de ING) van de boeren moet rondkomen van minder dan € 22.300 euro bruto per jaar en dat is onder de armoedegrens (in Nederland vastgesteld op € 1.920 netto per maand voor een gezin met twee kinderen).

Dit is een verborgen groep en aan menig (boeren-)keukentafel wordt elke euro meerdere keren omgedraaid voor hij wordt uitgegeven. Bij de groep chronisch zieken moeten we alert zijn op de stapeling van de zorgkosten. De collectieve zorgverzekering kan hierbij helpen.

Het CDA wil zorgen dat inwoners weten welke voorzieningen er zijn en hoe daar gebruik van gemaakt kan worden. Informatie naar verenigingen, organisaties en financieel adviesbureaus over de mogelijkheden van het minimabeleid in onze gemeente is nodig. Zorg dat er één contactpersoon is voor persoonlijke gesprekken, die zijn belangrijker dan formulieren en zorg dat de regelingen in kaart gebracht worden en duidelijk zijn. Kijk niet alleen vanuit de vraag maar benader het vanuit de vraag wat iemand nodig heeft om weer zelf de draad te kunnen oppakken. Armoedebeleid moet bereikbaar zijn voor iedereen die dat nodig heeft.

Wat gaat het CDA doen:

- Hulp en preventieve inzet bij schulden met name in gezinnen, gerichte steun voor inzet van schuldhulpmaatjes.
- Specifiek beleid voor kinderen in armoede ism GGD.
- Collectieve zorgverzekering aanbieden.
- Eén contactpersoon voor persoonlijke gesprekken.

1.5. Jong zijn in Berkelland

De jeugd is de toekomst en het kapitaal van morgen. We moeten een goede opgroei-omgeving aanbieden. Het CDA staat achter het beleid "Welzijn nieuwe stijl", dit wil zeggen dat we ons moeten richten op de kracht van de jongeren. Door de samenwerking in sociale teams en welzijn nieuwe stijl is het jongerenwerk meer vraaggericht en is de rol veranderd naar intermediair tussen de jeugd en de samenleving. Het doel verschuift van vrijetijdsbesteding naar het bieden van toekomstperspectief. Belangrijk is dat jongeren terecht kunnen met elk idee, elke vraag en elk probleem. Uitgangspunt is dat jongeren zelf veel kunnen en weten wat ze willen. Een professionele jongerenwerker(s) die we willen aanstellen kan helpen dit tot uiting te brengen en te begeleiden naar realisatie van ideeën.

Vrije tijd: Jongeren tussen de 13 en 18 jaar ervaren weinig tot geen aanbod van zinvolle tijdsbesteding. Het is lastig om zelfstandig tot initiatief te komen. Voor het ontplooiën van activiteiten is er een uitvalbasis nodig. Dit hoeft echter niet in de vorm van een jeugdthunk. De ervaring leert dat sommige situaties niet vragen om een ruimte maar wel vraagt om een huis van inspiratie en ontmoeting door de jongeren zelf gezocht met een eigen budget. Dit kan in ruimtes die al onderdeel zijn van een wijkcentrum, maar kan ook bv een leeg winkelpand zijn waarover jongeren zelf onderhandelen.

Ondersteuning vanuit een professional is nodig. Het CDA wil investeren in het aanstellen van een jongerenwerker in Berkelland. Jongeren krijgen de ruimte voor eigen ideeën, zij kunnen hiervoor een beroep doen op een jongerenwerker die samenwerkt met VoorMeKaar. Samen kijken naar wat er speelt mbt invulling van de vrije tijd, aanpak van overlast in buurt of wijk, op zoek gaan naar een ontmoetingsplek of andere vragen en met elkaar op zoek gaan naar oplossingen. Ouders hierbij betrekken en de regie als het kan bij de jongere laten zodat ze zelf verantwoordelijkheid voelen en pakken.

Het CDA ondersteunt het initiatief om samen met de regio Achterhoek te komen tot een jeugdbeschermingstafel. Door tijdig te signaleren werken we aan preventie. Deze tafel helpt kinderen, jongeren en gezinnen daar waar twijfel bestaat over een veilige ontwikkeling van een kind. Door in een vroeg stadium in gesprek te gaan met zowel de ouders als kind/jongere wordt escalatie naar een ernstiger situatie voorkomen.

Roken en alcohol: In samenwerking met de scholen en verenigingen kan de preventieve functie beter worden ingevuld en kunnen projecten zoals alcohol/drugs, vrijetijdsbesteding, een gezonde leefstijl beter opgepakt worden. De aanpak van alcoholpreventie onder jongeren tot 18 jaar is lastig. We zien een neiging dit bij een ander op het bordje te leggen. Wij zien een sleutelrol voor de (groot-)ouders van kinderen. Het is een opvoedkundig aspect. Goed voorbeeld doet volgen en dit doet een appel op scholen, verenigingen, clubgebouwbeheerders en ouders. Belonen van goed beleid en een goed voorbeeld willen we ondersteunen.

Wat gaat het CDA doen:

- VoorMeKaarteams worden ook ingericht op jongeren en hun specifieke vragen.
- Aanstellen van een jongerenwerker.
- Actief werken aan bewustwording van alcoholgebruik en preventie van alcoholmisbruik i.s.m. de GGD, onderwijs, verenigingen, buurten, wijken.
- Stimuleren van een gezonde leefstijl, o.a. door voorlichting, samen eten, lespakketten voor scholen. De combifunctionarissen kunnen deze projecten verbinden en versterken.

1.6. Naar school in Berkelland

Samenwerken

Onderwijs vergroot de kansen, niet alleen van jongeren, maar ook van ouderen. Het kwaliteitsniveau van het basisonderwijs en voortgezet onderwijs in de gemeente Berkelland is goed. Daar zijn wij trots op en willen we zo houden.

Minder kinderen en jonge gezinnen in Berkelland maakt dat samenwerking tussen kinderopvang, basisscholen en voortgezet onderwijs nodig is en versterkt moet worden. Het CDA vindt dat dit proces ondersteund mag worden door de gemeente. Het gesprek met elkaar voeren over goede keuzes zodat onderwijs dichtbij blijft, toegankelijk is voor iedereen en kinderen kansen krijgen en gezien worden. Van belang is goed te kijken naar aanbod en spreiding van scholen met een goede huisvesting die toekomstgericht is en de kwaliteit van onderwijs kan versterken en onderscheiden. Er worden steeds minder kinderen geboren in Berkelland, dus de komende jaren zullen er ook schoolgebouwen moeten sluiten. Het CDA vindt het belangrijk - om verpaupering te voorkomen - om tijdig een goede invulling te zoeken voor leegstaande schoolgebouwen.

Ruimte voor Integrale Kind Centra

Kinderopvang en scholen krijgen ruimte om toe te werken naar Integrale KindCentra de zgn IKC's met de nadrukkelijke opdracht tot samenwerking met muziek, cultuur, sport en bewegen in de vorm van naschools aanbod. Hierdoor kan het combineren van arbeid en zorg voor ouders makkelijker worden gemaakt. Het CDA blijft zich inzetten voor behoud en verbreding van de inzet van de combinatiefunctionarissen. Het CDA zet actief in op het behoud van peutereducatie en (kleine) basisscholen in de kleine kernen met kwalitatief goed onderwijs.

Als het even niet goed gaat

In de jeugd aanpak is het onderwijs in meerdere opzichten een belangrijke partner. Het onderwijs biedt kansen aan jongeren voor een goed toekomstperspectief en is een belangrijke vindplaats omdat alle jongeren op school zitten. Als het even niet goed gaat met een kind/jongere is ondersteuning vanuit een professional nodig. Dit moet in goede samenwerking met de ouders, het onderwijs, ketenpartners en de VoorMekkaar teams. Samen kijken naar wat er speelt en op zoek gaan naar oplossingen. Dit voorkomt op termijn het schoolverzuim en vergroot de kans op het behalen van een diploma. De regie, als het kan, bij de jongere laten zodat ze zelf verantwoordelijkheid voelen en pakken.

Arbeidsmarkt en onderwijs

De gemeente Berkelland kent aanbod aan Voortgezet Onderwijs. In alle kernen is er een school waar jongeren zich kunnen ontplooiën naar gelang hun eigen niveau en kunnen. Behoud van het VMBO en HAVO aanbod blijft wenselijk in het kader van onderwijs dichtbij. Het CDA wil dat er actief ingezet wordt op het voorkomen van vroege schoolverlaters omdat een diploma de meeste kans op werk en zekerheid biedt. Samenwerken tussen de scholen is essentieel voor behoud van Voortgezet Onderwijs dichtbij. Onderwijsplein is een goed voorbeeld. Met elkaar de samenwerking zoeken en verbreden naar het bedrijfsleven in kader van werk en perspectief voor de SMART industrie moet vanzelfsprekend worden. We hebben jongeren nodig die met de handen willen werken in Berkelland en de regio.

Duitse taal: Berkelland ligt in een grensregio met Duitsland waar kansen liggen. Voldoende kennis van taal en cultuur is een voorwaarde voor toegang tot de Duitse arbeidsmarkt. Tweektaligheid in ons grensgebied is daarom een vereiste. In het voortgezet onderwijs moeten scholen gefaciliteerd worden om Duits als verplicht vak in het curriculum op te nemen, terwijl in basisonderwijs reeds bestaande programma's worden uitgebouwd om jongeren vroegtijdig met de Duitse taal en cultuur in aanraking te brengen. Het CDA roept het onderwijs op om de Duitse taal in hun aanbod op te nemen.

Leerlingenvervoer: Als gemeente zijn we verantwoordelijk voor het leerlingenvervoer voor kinderen die aangewezen zijn op een specifieke onderwijsvoorziening. Zij worden uit de vertrouwde omgeving gehaald en dus moet dit vervoer goed en veilig geregeld zijn.

Wat gaat het CDA doen:

- Samenwerking versterken in kader van jeugd aanpak, preventie en vroegtijdig schoolverlaters.
- Behoud van Voortgezet Onderwijs in de kern Eibergen en versterken van de verdere samenwerking binnen het Onderwijsplein.

1.7. Ouder worden in Berkelland

Het CDA wil een gemeente zijn waar je fijn, prettig en waardig oud kunt worden. Ouderen blijven langer gezond en actief en maken een essentieel deel uit van de samenleving. Menselijke contacten en betekenisvolle activiteiten kunnen eenzaamheid verkleinen. Wanneer we omzien naar elkaar, verstevigen we de sociale cohesie in onze gemeente en creëren we een inclusieve samenleving waarin plaats is voor alle generaties.

Eenzaamheid: Meer dan een miljoen mensen in Nederland voelt zich eenzaam en als wij dit omrekenen naar onze gemeente zijn dat 2700 Berkellanders. De oorzaken zijn heel verschillend. Mensen blijven om legio redenen thuiszitten. Ze hebben minder sociale contacten dan zij zouden willen. Het CDA vindt het belangrijk dat, als onze inwoners eenzaam zijn of zich eenzaam voelen, dit erkend wordt en er vanuit het VoorMeKaar team, samen met de inwoner wordt gekeken wat nodig is voor ontmoetingen of dagbesteding. Zinnige ontmoetingen tussen mensen helpt bij waardig ouder worden en het voorkomen van eenzaamheid.

Zorg en ondersteuning: Onze inwoners die zorg en ondersteuning nodig hebben, mogen er niet alleen voor staan. Dit vraagt om een goed samenspel tussen de beroepskrachten van het VoorMeKaar team, vrijwilligers, kerken, verenigingsleven, het eigen netwerk en de mantelzorgers. Waar het kan houdt de inwoner de regie zelf en denkt de gemeente mee in oplossingen. Waar het niet lukt is er professionele zorg omdat de inwoner het niet zelf kan oplossen. Een laagdrempelig informatiepunt en een wekelijks inloop uur in de kernen kan helpen om samen te zoeken naar oplossingen in goede samenwerking met de VoorMeKaar teams.

Goede communicatie is nodig die voor iedereen toegankelijk is. Digitalisering kan een positieve invloed op het leven van de oudere zijn. Te denken valt aan domotica, iPad gebruik e.d., maar is niet voor iedereen haalbaar. Naast online contact moet de gemeente zorgen dat informatie voor iedereen op schrift beschikbaar is.

Het CDA ondersteunt de verlenging van de pilot Ondersteuning Thuis. Verdere uitbreiding van de integrale aanpak is nodig om de innovatie in de zorg de ruimte te geven en op die manier onze inwoners steeds beter te ondersteunen. Voor het CDA staat kwaliteit van leven voorop en niet de kosten. Goede zorg betekent voor het CDA aandacht voor preventie, versterken van de kracht van de oudere/inwoner passend en betaalbaar.

Zelfstandig wonen: Het aantal zelfstandig thuiswonende ouderen groeit en zal blijven groeien. Het CDA gaat ervoor dat ouderen in Berkelland daadwerkelijk langer thuis kunnen blijven wonen door te zorgen voor voldoende, betaalbare en passende woningen die toegankelijk, veilig en dichtbij zijn. Samenwerken met de woonorganisaties is hierbij belangrijk. Het CDA ondersteunt de regietafel wonen en zorg om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen. Door de blijvers lening is het voor ouderen mogelijk om langer in hun eigen huis te kunnen blijven wonen. De woonomgeving moet door goed onderhoud van groen, trottoirs en de straat veilig en begaanbaar zijn, met rolstoel of rollator. Ook het realiseren van ontmoetingsplekken helpt bij het langer zelfstandig wonen in de eigen omgeving.

Voorlichting en advies over brandveiligheid en alarmering is nodig voor een veilige woonomgeving. Senior adviseurs en instanties als het Rode Kruis zouden hierin een rol kunnen spelen met daarbij de nadrukkelijke samenwerking met de VoorMeKaar teams en Pro Wonen. Daar waar het niet goed is geregeld helpt de gemeente de inwoner die aanpassingen te doen die bijdragen tot veilig wonen.

Mobiliteit is de sleutel voor meedoen in de samenleving. Bij gebrek aan mobiliteit bij ouderen en mensen met een beperking kan het isolement toenemen. Goede bereikbaarheid is belangrijk, dus moeten we zorgen voor goede trottoirs, goed onderhoud, zorgen voor plaatselijk vervoer als aansluiting op regiovervoer, zoals de Regio taxi, Noaberbus en Vleermoesbus.

Wat gaat het CDA doen:

- Zorgen voor goede toegankelijke informatie, digitaal, schriftelijk, eenvoudig, duidelijk.
- Collectieve zorgverzekering tot 120% van het bijstandsniveau.
- Senior adviseurs werken samen met de gemeente aan een veilige woonomgeving van ouderen.
- Plan van aanpak om eenzame mensen uit hun isolement te halen. Hier heeft het CDA extra middelen voor over.
- Innovatiebudget voor verenigingen met leden en vrijwilligers ouder dan 60 jaar om verenigingen te stimuleren om meer activiteiten voor ouderen te organiseren tegen eenzaamheid en voor een gezonde leefstijl. Het CDA heeft hier extra geld voor over.

1.8 Sporten in Berkelland

Sport is belangrijk als ontspanning en als voorwaarde voor gezond leven. Maar sporten heeft ook een andere functie: het brengt mensen samen en maakt mensen weerbaar. Sport speelt een belangrijke rol in het overbrengen van waarden en vaardigheden die in het gewone leven onmisbaar zijn, zoals teambelang en respect. CDA zet in op toegankelijke sportfaciliteiten, zoals open clubs en sportcoaches/combifunctionarissen die zich richten op de behoeften van de buurt en prioriteit geven aan de (amateur-)verenigingen. De georganiseerde sport is het grootste sociale netwerk in Berkelland met ruim 80 sportverenigingen, 17.000 leden waarvan 6.500 jeugdleden en 3.500 vrijwilligers. Sport inspireert, verbindt en maakt de samenleving een beetje beter. Niet alleen bij de jeugd, ook ouderen blijven langer zelfstandig door een actieve leefstijl en de sociale contacten. Een breed sportaanbod en goede sportvoorzieningen scoren niet alleen op het gebied van gezondheid, welzijn en participatie. Goed lokaal sportbeleid creëert ook kansen voor: jeugdzorg, onderwijs, ouderenparticipatie, chronisch zieken, werknemers en preventiebeleid.

Ondersteuning: Voor sportclubs is het een uitdaging om zich blijvend te ontwikkelen, zich aan te passen aan veranderende omstandigheden en invulling te geven aan de toenemende maatschappelijke functie. De Sport Federatie Berkelland (SFB) is een belangrijke speler in het sportbeleid van de gemeente Berkelland. De SFB is actief als intermediair en aanjager op het terrein van sport en onderwijs en samenwerking in het maatschappelijke veld. Verenigingen kunnen bij de SFB terecht voor advies en ondersteuning om toekomstgericht te kunnen werken en te anticiperen op de veranderende bevolkingssamenstelling. De uitvoering van de sportstimulering en sportondersteuning is een gemeentelijke taak die is uitbesteed aan de SFB. Het CDA wil de rol van het SFB intensiveren met name gericht op toekomstbestendige verenigingen.

Nazorg bij verzelfstandiging: In de afgelopen periode zijn nagenoeg alle buitensportaccommodaties geprivatiseerd. Een kostenbesparing voor de gemeente enerzijds, maar aan de andere kant blijkt het voor de betrokken verenigingen een grote uitdaging om te reserveren voor toekomstige (vervangings-)investeringen. Het CDA vindt goede nazorg een must voor een rijk sport- en verenigingsleven. Dat kan in de vorm van een jaarlijks gesprek over kansen en belemmeringen en waar nodig op knelpunten en vraagstukken beleid bij te stellen, dan wel extra financiële tegemoetkomingen beschikbaar te stellen.

Wat gaat het CDA doen:

- Stimuleren van de sportparticipatie bij jeugd en jongeren door het subsidiebedrag van € 9 per jeugd lid verhogen naar € 10 en de leeftijdsgrens van een jeugd lid aanpassen van 18 jaar naar “ t/m 20 jaar”.
- Stimuleren van georganiseerde sportdeelname van volwassenen en senioren en vereniging daartoe equiperen.
- In het kader van behoud van toekomstbestendige verenigingen en het stimuleren van de georganiseerde sportdeelname het jaarlijkse gesprek voeren en bij knelpunten indien nodig beleid bijstellen, dan wel extra financiën beschikbaar stellen.
- Onderzoeken of een (kunstgras)fonds een oplossing is om de benodigde reserveringen voor toekomstige investeringen beheersbaar te houden. Dit kan door een renteloze lening met een terugbetaling op basis van de levensduur, met een check op de levensvatbaarheid van de betrokken club.

1.8 Kunst en cultuur in Berkelland

Kunst en cultuur geven kleur aan de Berkellandse samenleving en dragen bij aan saamhorigheid en identiteit in een rijk en gevarieerd verenigingsleven. Kunst en cultuur bieden ontspanning en laten ons kennismaken met onbekende werelden en andere tijden. In Berkelland is het van belang dat laagdrempelige voorzieningen voor het beoefenen van muziek en lezen beschikbaar blijven, juist ook voor mensen die minder gebruik kunnen maken van culturele voorzieningen.

Het CDA ondersteunt initiatieven die bijdragen aan aanpak van laaggeletterdheid onder regie van de Bibliotheek en activiteiten t.b.v. nieuwkomers. Het behoud van cultureel erfgoed is nodig om zowel waardevolle monumenten en kerken, alsook kunstwerken, archieven, documenten en boeken voor komende generaties te bewaren en toegankelijk te maken.

Samenwerking

Het CDA vindt verdere samenwerking op het gebied van kunst en cultuur tussen kinderopvang, scholen verenigingen en culturele organisaties belangrijk. De afgelopen 4 jaren is dit goed gelukt mede dankzij de betrokkenheid van professionals i.s.m. met vele vrijwilligers.

Er ligt een goede infrastructuur en dat is belangrijk voor verdere doorontwikkeling en borging van alles wat is opgebouwd. De regiefunctionaris i.s.m. de combinatiefuncties kunnen dit blijvend initiëren en verbinden en zorgen voor een volwaardig cultureel aanbod met ruimte voor initiatieven. De verantwoording naar de gemeente over inzet van de combinatiefuncties moet eenduidiger en eenvoudiger en niet leiden tot bureaucratie.

Het CDA wil een cultuurconvenant met goede afspraken vanuit beleid en visie om te zorgen voor borging van kwaliteit. Dit is een van de acties die de komende jaren uitgewerkt moet gaan worden. Een ontwikkelgroep met professionals en instanties is nodig met een regierol voor de gemeente die meedenkt en ruimte geeft.

Leefbaarheid

Bewonersinitiatieven worden met zorg benaderd en doen er toe. Vrijwilligers die met hart en ziel werken aan hun wijk, dorp of buurtschap zijn waardevol en niet meer weg te denken. Zo ontstaat er een inclusieve samenleving waar iedereen gezien wordt en mee kan doen.

In de wijk, dorp of kleine kern is een dorps huis de ontmoetingsplek die bijdraagt aan de sociale contacten. Van daaruit ontstaan er vele activiteiten voor jong en oud en dit draagt bij aan een fijne en leefbare woonomgeving in alle kernen van Berkelland.

Dorps huizen staan echter onder druk doordat het lastig is goede vrijwilligers te vinden die ervoor zorgen dat ze draaiende blijven. Tevens is het een enorme opgave om de jaarlijkse exploitatie rond te krijgen. Dorps huizen kampen vaak met achterstallig onderhoud waardoor de accommodatie niet meer voldoet. Het CDA wil zorgen dat de dorps huizen hun spilfunctie kunnen behouden om de leefbaarheid te behouden.

Financiële ondersteuning bij het onderhoud kan nodig zijn en het CDA wil hier werk van maken. Door privatisering van de dorps huizen en de verenigingsaccommodaties zijn deze belast met het betalen van de OZB. Deze OZB lasten leggen een grote druk op de jaarlijkse exploitatie van verenigingen en dorps huizen. Het CDA vindt dat dorps huizen en verenigingen die gerund worden door vrijwilligers, vrijgesteld moeten worden van OZB om zodoende een sluitende exploitatie te krijgen en er ruimte blijft voor nieuwe initiatieven zoals activiteiten voor jeugd en ouderen.

Noaberschap

Dorpsfeesten, optochten en evenementen met corso's zijn belangrijk voor de saamhorigheid van Berkelland en horen bij Berkelland. Wij her- en erkennen niet alleen het economische belang van deze evenementen en feesten, maar vooral het maatschappelijke nut en welzijn. Ze verbinden de samenleving.

De gemeente ondersteunt zoveel mogelijk de culturele ondernemingszin door actief mee te denken met de initiatiefnemers en door ruimte te geven aan de vele buurt- en dorpsfeesten. Zorg voor een goed klimaat zodat initiatieven positief besproken worden en niet onder druk komen van regelgeving en ingewikkelde vergunningverlening. Natuurlijk mag de veiligheid nimmer uit het oog worden verloren. Bekeken moet worden of er volstaan kan worden met een melding of een vergunning voor meerdere jaren.

Wat gaat het CDA doen:

- Ondersteuning van initiatieven t.b.v. laaggelettertheid en begeleiding van nieuwkomers.
- Cultuurconvenant om kwaliteit en aanbod te borgen. Dit onder leiding van een ontwikkelgroep met een regierol voor de gemeente.
- Realiseren van eenvoudige regels voor het organiseren van evenementen.
- Behoud van combifunctionarissen die de verbinding maken met onderwijs en kunst/cultuur.
- Vereenvoudiging van de verantwoording m.b.t. inzet combiatiefuncties.
- Vereenvoudiging van vergunningsaanvragen voor kleine evenementen die worden georganiseerd door vrijwilligersorganisaties.
- Financiële ondersteuning bij onderhoud van dorpshuizen middels maatwerk.
- Vrijstelling van OZB voor dorpshuizen en verenigingen.

Hoofdstuk 2. Goed wonen in Berkelland

2.1. Wat is nodig

De opgaven waar we in Berkelland voor staan zullen de komende jaren groter worden. Op het gebied van leegstand, vergrijzing, ontgroening en betaalbaarheid van voorzieningen is er sprake van diverse ontwikkelingen. Om het voorzieningenniveau op peil te houden en een aantrekkelijk vestigingsgebied voor bedrijven en jongeren te blijven, moeten we slim samenwerken in Berkelland en in de regio. Dat betekent maatwerk in wonen en creatieve oplossingen gericht op leefbaarheid. De goede woning op de goede plaats toevoegen en de bestaande woningvoorraad aanpassen aan de huidige wensen én aan de toekomstige behoefte. Hiervoor zetten we de samenwerking tussen de gemeente, ondernemers en maatschappelijke organisaties verder door. De wensen van de samenleving zijn hierin belangrijk.

2.2. Woningmarktbeleid

Het huidige woningmarktbeleid is in beweging. Met een gerichte aanpak voorkomen we dat er in Berkelland de komende jaren een overmaat aan leegstaande particuliere woningen ontstaat door het overlijden van de babyboomgeneratie. Hierdoor kan de kwaliteit van het woon- en leefklimaat onder druk komen te staan. Het probleem gaat ontstaan bij de particuliere woningeigenaren. Pro Wonen heeft haar beleid al afgestemd op de veranderende samenstelling van de bevolking. Omvormen van bestaande particuliere woningen naar woningen waar behoefte aan is en bestaande woningen omvormen tot levensloopbestendige woningen is waar het om gaat, zeker gezien de grote stijging van het aantal ouderen en het langer zelfstandig blijven wonen.. Daarnaast wil het CDA de mogelijkheden voor vormen van gemeenschappelijk wonen, nu het bejaardenhuis is verdwenen, verder onderzoeken en zorgen dat de zorgvoorzieningen behouden blijven.

2.2.1 Starters: Het CDA ziet de noodzaak om ook te bouwen voor jongeren om hen zo voor de gemeente te kunnen behouden. Dat betekent dat wendbaar woonbeleid nodig is. Goed voorbeeld is de woonpilot in Beltrum, waar bewoners zelf initiatieven nemen om te komen tot de juiste woningen. Zowel d.m.v. omvorming van bestaande bouw als nieuwbouw. Dit voorbeeld kan worden vertaald naar andere (kleine) kernen. Het CDA wil ruimte voor starters. Daarom is het van belang om o.a. Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO –projecten) van jongeren aan te moedigen, startersleningen te verschaffen en mogelijkheden van tijdelijke woningen actief te ondersteunen. Het CDA vindt maatwerk en de dialoog daarin uitgangspunt. Blijven inspelen op de daadwerkelijke behoefte per kern.

De opwaardering van de N18 kan leiden tot extra vestiging van gezinnen binnen Berkelland. Daar zullen wij in ons aanbod snel op moeten kunnen anticiperen. Ook het thuiswerken kan bij een betere bereikbaarheid aanleiding zijn om zich in Berkelland te willen vestigen. Dit zullen wij actief stimuleren. Jaarlijkse monitoring van deze ontwikkelingen is vereist om snel te kunnen inspelen op de behoefte.

2.2.2. Leegstand: Daar waar leegstand ontstaat wil het CDA de focus leggen op de kansen die leegstand biedt, of het nu gaat om herbestemmen of om sloop. Het CDA is ervan overtuigd dat door een goede organisatie, het benutten van de kracht van de samenleving en het omzien naar elkaar, een goede leefbaarheid in stand kan blijven.

Het CDA wil een integrale aanpak per gebied van alle leegstaande panden.

2.3. Openbaar groen

Berkelland is een gemeente met veel groen en ruimte waar het fijn en prettig wonen is. Een groene omgeving die we goed onderhouden is essentieel voor onze inwoners. We zien op teveel plekken dat het onderhoud van het groen onvoldoende is en dat draagt niet bij aan de uitstraling van het dorp of de wijk. Dat vinden wij ongewenst. Het CDA vindt dat we hier samen met de samenleving voor verantwoordelijk zijn. Wat kunnen inwoners zelf in hun buurt of wijk en wat doet de gemeente? Met als doel dat het openbaar groen er goed uitziet. Tegels die scheef liggen, onkruid dat te hoog groeit, draagt allemaal bij aan een onveilige en rommelige omgeving. De komende jaren moet wat het CDA betreft het onderhoudsniveau omhoog. Stimulering van de inwoners bij het realiseren van wateradaptie in hun eigen omgeving (tuin) in verband met de gevolgen van klimaatverandering. Groen voor stenen.

Wat gaat het CDA doen:

- Voor planvorming en de uitwerking van vraag en aanbod mbt wonen stellen is projectmatig geld beschikbaar vanuit het herstructureringsfonds. Mocht dit niet toereikend zijn, dan is het CDA bereid om extra middelen ter beschikking te stellen.
- Het CDA wil woningsplitsing bij monumentale panden mogelijk maken om zo de karakteristieke gebouwen voor onze gemeente te kunnen behouden.
- Tijdelijke woningen als maatwerkoplossing toestaan.
- Sloopfonds inrichten om bij te dragen aan het verwijderen van de verkeerde woningen en zo nieuwe te kunnen bouwen.
- Omzetten leegstaande winkels naar (tijdelijke) woningen.
- Jaarlijkse monitor naar woningbehoefte.

2.4. Veilig wonen in Berkelland

Een veilig Berkelland vraagt om maatregelen. Als een inwoner bij de gemeente een beroep doet op bescherming, moet hij die krijgen. Het kan niet zo zijn dat de politie pas na een uur ter plekke is en dat er onvoldoende toezicht is. Daarom wil het CDA meer investeren in handhaving en zichtbaarheid van de politie in de wijk en op straat en een daadkrachtiger aanpak van criminaliteit, vandalisme en overlast. Dit kan door uitbreiding van het aantal wijkagenten. Vanaf de jaren 90 werd de wijkagent nieuwe stijl geïntroduceerd. Hij zou de ogen en oren in de wijk moeten zijn. De realiteit is vaak helaas anders. De wijkagent moet voor die zaken ingezet worden die nodig zijn voor signalering en veiligheid, dus veel vaker op straat. We realiseren ons dat de gemeente hier niet over gaat, maar we zullen op alle manieren hier aandacht voor blijven vragen! Naast de wijkagenten willen we een bredere inzet van de BOA's (buiten gewoon opsporingsambtenaar).

2.4.1. Preventie in relatie tot een veilige samenleving

Voor veel vormen van criminaliteit geldt nog steeds: jong geleerd is oud gedaan. Daarom hechten we aan criminaliteitspreventie, in het bijzonder voor (risico-)jongeren. Een wijkagent die kent en gekend wordt speelt hierin een wezenlijke rol. De politie in Twente is in 2017 gestart met een webcare team dat 24 uur per dag alle sociale media (Facebook, Twitter, Instagram, WhatsApp enzovoort) volgt. Een initiatief dat wat het CDA betreft ook in Berkelland invulling mag krijgen. Dit kan regiobreed in de Achterhoek opgepakt worden. Veiligheid is niet alleen een verantwoordelijkheid van de overheid. Buurtwachten, WhatsApp-groepen en andere "noaberplicht"-initiatieven dragen bij aan het terugdringen van criminaliteit en versterken het gevoel dat mensen er niet alleen voor staan.

2.4.2. Lokaal Integraal Veiligheidsplan

Om de sturing op de politie zo groot mogelijk te krijgen dient de gemeente te gaan werken aan een lokaal integraal veiligheidsplan (IVP) voor de lange termijn. Hierin staan de prioriteiten van de gemeente. Deze prioriteiten worden afgestemd met de politie, brandweer en hulpverlenende instanties, dit zorgt voor commitment. De concrete vertaling van het IVP wordt vastgesteld in het jaaruitvoeringsplan (JUP). De gemeenteraad zal over dit plan met de politie minimaal één maal per jaar overleg voeren.

2.4.3. Vrijwillige brandweer

De vrijwillige brandweer draagt bij aan de veiligheid van onze inwoners. Echter het kost steeds meer moeite om aan vrijwilligers te komen.

Het CDA vindt dat we werk moeten maken van de jeugdbrandweer. Het draagt bij aan kennismaking met vrijwilligerswerk dat onze samenleving completer maakt.

2.4.4. Organisaties helpen bij aanvraag vergunningen evenementen

Jaarlijks worden in Berkelland vele evenementen georganiseerd. Ondersteuning door een contactpersoon die organisatoren van evenementen kan helpen bij het aanvragen van vergunningen is nodig. Regels moeten duidelijk en eenduidig zijn. Aan veiligheidseisen kan uiteraard niet worden getornd.

Wat gaat het CDA doen:

- Werk maken van een Webcareteam in Berkelland/Achterhoek.
- Dynamische en bredere inzet van Boa's, herkenbaar/benaderbaar naast de wijkagent.
- Een wijkagent op 5000 inwoners.
- Jaarlijks vaststellen van de jaaruitvoeringsplan veiligheid (JUP).
- Stimuleren van de jeugdbrandweer.
- Bij kleinschalige evenementen volstaan met een meldplicht.

2.5. Bereikbaarheid

Het CDA wil dat Berkelland uitstekend bereikbaar is. Wij vinden dat veiligheid van weggebruikers gediend is met goed onderhoud van wegen. De gemeente moet samen met de provincie en de politie streven naar veilig verkeer. Er moet een goede verbinding zijn tussen de nieuw aan te leggen N18 en de A1. Met de nieuwe N 18 moet er gekeken worden naar een goed en veilig ontsluitend wegennet. We moeten alert zijn op mogelijk sluisverkeer en samen met de buurgemeenten maatregelen treffen om dit te voorkomen.

Het uitgangspunt van het CDA is dat iedereen in Berkelland veilig op pad kan en kinderen veilig naar school kunnen. Voor het CDA hebben veilige fietsroutes prioriteit, vooral van en naar scholen. Ook de aanleg of uitbreiding van fietsroutes in het buitengebied is belangrijk voor o.a. vrije tijd en woon-werkverkeer. Fietsoversteken dienen veilig te zijn voor iedereen. Het CDA ondersteunt het eigen vervoersnet zoals de Vlearmoesbus en de buurtbus(sen). Ze leveren een belangrijke bijdrage aan goede bereikbaarheid in Berkelland. In overleg met invaliden behartiging willen wij het OV toegankelijker maken.

De bereikbaarheid van bedrijventerreinen vraagt onze speciale aandacht. Om aantrekkelijk te zijn voor bedrijven en zo een basis te bieden voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat moeten wij zorgen voor goede aansluitingen op het hoofdwegennet. Een permanente lobby vanuit de gehele regio Achterhoek is hiervoor essentieel. Wij ondersteunen deze krachtig.

2.5.1. Digitale bereikbaarheid

Snel internet is de sleutel voor de economie van vandaag en morgen. Er zijn nog teveel bedrijven en zorginstellingen waar snel internet niet aangelegd is. Het CDA vindt digitale en mobiele bereikbaarheid een must. Aansluiting op glasvezel of andere technieken is noodzakelijk voor een goede bedrijfsvoering. Dit is ook van belang voor de leefbaarheid en veiligheid van onze inwoners.

Naast bereikbaarheid op de weg wil het CDA ook een goede digitale en mobiele bereikbaarheid. Voor een goede mobiele bereikbaarheid zijn meer mobiele masten nodig. WIFI vrije zones in de winkelgebieden dragen bij aan bereikbaarheid.

Het CDA maakt zich zorgen over de postbezorging op het platteland door de digitalisering. Hoe houden wij een fatsoenlijke postbezorging voor iedereen in de lucht (er wordt meer bezorgd dan gewone brieven, denk aan medische post, rouwkaarten enz.) Dit is een problematiek waar wij niet over gaan, maar wel goed hier aandacht voor te vragen.

2.5.2. Gratis WIFI in winkelcentra en openbare ruimtes

CDA wil dat gratis wifi komt in de winkelcentra van Eibergen, Neede, Borculo en Ruurlo om oa winkelen prettiger te maken en publiek langer in het centrum te houden. Bezoekers kunnen zo op een terras gebruikmaken van het netwerk via hun smartphone. Ondernemers op hun beurt kunnen internet in de winkel inzetten om producten op een andere manier onder de aandacht te brengen, bijvoorbeeld via een app of een digitaal platform. Voor toeristen kan het open netwerk een meerwaarde hebben als het gaat om informatie over bezienswaardigheden en openingstijden. De aanlegkosten zijn circa € 100.000 waarvoor een beroep kan worden gedaan op een Europese subsidiepot van 120 miljoen.

Wat gaat het CDA doen:

- Op drukke verkeerspunten zoeken naar passende oplossingen die de kwetsbare verkeersdeelnemers beschermen dit in samenwerking met VVN (Veilig Verkeer Nederland) en de Fietsersbond.
- Actieve inzet met betrekking tot de aansluiting openbaar vervoer voor kortere reistijden.
- Het aanvullende vervoerssysteem in de Achterhoek/ZOOV verder ontwikkelen tot een fijnmazig “vervoer op maat” van deur tot deur.
- Glasvezelverbinding en mobiele bereikbaarheid voor alle inwoners van Berkelland.
- Gratis WIFI zones in de winkelcentra en openbare ruimtes van de 4 grote kernen ten behoeve van winkelen en toerisme.

2.6. De ruimte in Berkelland

We wonen en werken in Berkelland in een prachtig agrarisch landschap met aantrekkelijke kernen. Een gebied dat constant in ontwikkeling is en verandert. Om het landschap mooi te houden zijn er afspraken en regels nodig. Berkelland heeft een prachtig coulisselandschap en behoud en versterking moet samen met de buurgemeente gewaarborgd blijven.

Door de nieuwe Omgevingswet moeten gemeenten nadenken over een nieuwe rol voor de inwoners bij besluitvorming over de fysieke leefomgeving. Het CDA ervaart dat inwoners van Berkelland erg betrokken zijn bij hun leefomgeving en vaak beter dan de gemeente weten hoe deze in te vullen en waar in hun omgeving behoefte aan is. Het CDA vindt dat de gemeente daar gebruik van moet maken vanuit een positieve grondhouding, dus meedenken en oplossingsgericht. Dit past bij de nieuwe rol van de gemeente waarbij we ruimte geven en inwoners centraal stellen. Inwoners bepalen mede hun omgeving en worden in een vroeg stadium betrokken bij plannen. Voor de economie en werkgelegenheid is een meedenkende en faciliterende overheid noodzakelijk.

2.6.1. Bestemmingsplan buitengebied: Er wordt gewerkt aan een nieuw bestemmingsplan buitengebied. Het CDA wil dat dit bestemmingsplan zo snel mogelijk kan worden vastgesteld. Dat betekent wel verwerken van het plussenbeleid, maar niet eerst nog een geurbeleid vaststellen. Dit zal leiden tot nog meer vertraging. Dat vindt het CDA zeer ongewenst. Het CDA vindt het huidige geurbeleid afdoende. Het is nodig om snel duidelijkheid te krijgen over hoe we de ruimte willen inrichten en welke mogelijkheden er zijn voor agrariërs, ondernemers en inwoners. Hoe om te gaan met leegstand en functieverandering zijn belangrijk om te verkennen en bespreekbaar te maken. Daarnaast mag de gemeente vanwege de de verouderde bestemmingsplannen geen leges meer heffen. Dit scheelt veel geld aan inkomsten voor de gemeente.

2.6.2. Kerkgebouwen

Ontkerkelijkheid speelt ook in Berkelland. Kerken gaan sluiten. Maar kerken vormen ook de “ziel” van de dorpen en kernen. CDA wil een ruime bestemming voor kerken om mogelijkheden te verruimen en kerkgebouw te behouden voor de toekomst. Het CDA vindt dat de gemeente een taak heeft om mee te denken aan oplossingen gezien de cultuurhistorische- en beeldbepalende waarde van kerkgebouwen.

Kerkenpaden kunnen i.s.m. de inwoners en de stichtingen kerkenpaden blijvend goed onderhouden worden en dit stimuleren en ondersteunen we als gemeente.

Wat gaat het CDA doen:

- Z.s.m. een nieuw bestemmingsplan voor het buitengebied met ruimte voor de agrarische sector, ondernemers en inwoners.
- Leegstand van (bedrijfs-)ruimtes tot een minimum beperken door creatief met functieverandering om te gaan, via het ja-mits in plaats van het nee-tenzij principe.
- Vergunningsaanvraag en –afhandeling wordt eenvoudiger (digitaal en gebruiksvriendelijk).

2.7. Ontspannen in Berkelland

De Achterhoek met z'n fraaie coulisselandschap, de karakteristieke dorpen en de gemoedelijke sfeer is bij uitstek een regio om te recreëren. Vele rustzoekers weten hun weg naar de Achterhoek al te vinden. Wandelen en fietsen zijn belangrijke activiteiten. Wij moeten dus blijven investeren in de kwaliteit van fiets- en wandelpaden.

De groei van de vrijetijdseconomie kan zorgen voor toename van het aantal banen en bestedingen in Berkelland. Er dient meer aandacht te komen voor nieuw activiteitenaanbod op het gebied van recreatie en toerisme. Men ziet een toenemende vraag naar sportieve beleving, daarnaast moet ook het slechtweeraanbod versterkt worden. Ook de kwaliteit van veel verblijfsaccommodaties is aan een verbeterslag toe. Om aantrekkelijk te zijn moeten ondernemers blijven inzetten op verbetering van hun aanbod.

De komst van museum MORE is daar een goed voorbeeld van en ook de ontwikkelingen op de Needse berg en Marke Mallum in Eibergen dragen hieraan bij. Vele vrijwilligers dragen hier hun steentje aan bij en zorgen voor aanbod en ontspanning!

Wat gaat het CDA doen:

- Ondersteuning van ondernemers die zoeken naar nieuwe vormen van actief aanbod en - kleinschalige - evenementen.
- Stimuleren van gebruik ICT voor nieuwe vormen van recreatie.
- Stimuleren verhogen kwaliteitsniveau verblijfsaccommodaties.
- Geregeld doen van marktonderzoek (AT) voor actuele koersbepaling.

2.8. Bevolkingsontwikkeling

In Berkelland is de daling en verandering in bevolkingssamenstelling al een aantal jaren bezig. De daling wordt veroorzaakt door een hoger sterfte- dan geboortecijfer en doordat er meer mensen vertrekken uit Berkelland dan er gaan wonen. Vergeleken met 2005 hebben we nu 3 procent (1000) minder inwoners.

De veranderde bevolkingssamenstelling betekent op termijn een daling van de beroepsbevolking. Het aantal basisscholen zal teruglopen en her invulling van de schoolgebouwen is niet overal mogelijk. In het buitengebied zullen er veel agrarische gebouwen vrijkomen, waarbij er een verschil is voor stoppende en niet-stoppende agrariërs. Een deel zal een nieuwe functie gaan krijgen, maar dat geldt niet voor alles.

Naast de beschikbaarheid van een geschikte en betaalbare woning zijn de kwaliteit van de woonomgeving (ruimte, voorzieningen, zorg), de wens om dichtbij familie en vrienden te wonen en de sociale kwaliteiten vriendelijkheid en gemoedelijkheid belangrijke aspecten om hier te gaan en blijven wonen. Dit betekent dat het nodig is om kwaliteiten als rust, ruimte, natuur en landschap te bewaren. Naast betaalbare woningen kunnen de plattelands kwaliteiten die Berkelland heeft, nieuwe bewoners aantrekken.

Werk is en blijft een belangrijk aspect om in Berkelland te komen wonen en zorgt voor een positief vestigingsklimaat voor (onze) bedrijven.

Het bevorderen van toerisme kan een indirecte manier zijn om nieuwe inwoners aan te trekken. Bij verhuizen blijken beelden die mensen van plaatsen hebben een belangrijke rol te spelen. Een promotie film kan bijdragen aan een betere beeldvorming van onze gemeente.

Het CDA is van mening dat een rijk verenigingsleven bijdraagt aan de leefbaarheid en dus ook aan het met plezier, wonen en werken in Berkelland. Het CDA vindt dat je dit met elkaar moet doen vanuit positiviteit en optimisme. Het gaat niet dus om de daling van het aantal inwoners in Berkelland, maar veel meer om het effect van de verandering in de bevolkingssamenstelling. Veel meer ouderen en minder jongeren. Dit effect zal in veel thema's doorspelen. De groep ouderen neemt de komende jaren sterk toe. Dit zal leiden tot een grotere zorgvraag en tot een andere woonvraag.

Wat gaat het CDA doen:

- Promotiefilm over wonen, werken en recreëren kan bijdragen aan een goede beeldvorming van Berkelland en nieuwe inwoners aan trekken.
- Het CDA wil dat de gemeente en de regio zich tot het uiterste inspannen om de lokale en regionale arbeidsmarkt bloeiend te houden.
- Het CDA wil dat er per kern samen met inwoners gekeken wordt, of en op welke manier er een nieuwe invulling aan het aantal basisscholen gegeven kan worden.
- Om te voorkomen dat vrijkomende agrarische gebouwen gaan leiden tot verpaupering van ons buitengebied, wil het CDA onderzoeken of de gemeente kan stimuleren dat deze gebouwen afgebroken worden als er geen goede invulling aan te geven is. We willen hiervoor een (regionaal) sloopfonds inrichten.

3.1. Werken in Berkelland

3.1.1. Iedereen doet mee in Berkelland

Het CDA staat voor meedoen in de samenleving. Betaalde arbeid geeft mensen niet alleen een zelfstandig verdiend inkomen, werken biedt ook mogelijkheden tot verdere zelfontplooiing en het opdoen van sociale contacten. Steeds vaker is er sprake van krapte op de arbeidsmarkt. De gemeente heeft samen met werkgevers een belangrijke rol binnen de arbeidsmarkt in de regio Achterhoek. De beoogde samenwerking gaat uit van ondernemers en maatschappelijke organisaties als gelijkwaardige partners met een gezamenlijk doel voor Berkelland: een economisch, sterke en vitale gemeente waar het voor iedereen mooi en goed leven en werken is.

Sociale minima: We zien dat door de komst van de participatiewet naar de gemeente er een complexer beeld ontstaat. De doelgroep sociale minima groeit, dus ook de kosten.

Het is een taak en een uitdaging om deze groep te ondersteunen naar passend betaald werk of vrijwilligerswerk, dus kortom meedoen en werken aan perspectief. Het CDA vindt dat er geen tweedeling mag ontstaan en er actief beleid moet komen zodat niemand tussen wal en schip dreigt te vallen.

De participatiewet wil dat mensen met een arbeidshandicap een plek krijgen op de arbeidsmarkt. Iedereen doet mee, want ieder mens heeft talenten. Of je bent aan het werk, of je levert een bijdrage door vrijwilligerswerk of dagbesteding.

3.1.2. Groeiend personeelstekort

Door vergrijzing is er sprake van krapte op de arbeidsmarkt in de zorg, bouw en techniek. De arbeidsmarkt kampt met een te kleine instroom van nieuwe werknemers en met uitstroom van bestaand personeel en mensen die hun heil elders zoeken. Dat maakt de opgave op de arbeidsmarkt alleen maar groter.

De zorg is één van de grootste en sterkst groeiende sectoren en daarmee één van de belangrijkste werkgevers binnen de Achterhoek. Door de vergrijzing zal de vraag naar (ouderen-)zorg en ondersteuning toenemen. Hoewel mensen ook langer gezond blijven, krijgen steeds meer mensen te maken met intensieve zorg in hun laatste levensjaren. Wij ondersteunen de campagnes om mensen te interesseren voor werken in de zorg, bouw of techniek en zichtbaar maken dat er baanzekerheid is. In samenwerking met scholen zorgen dat jongeren gaan kiezen voor de zorg- bouw- en techniekopleiding en in samenwerking met werkgevers zorgen dat er voldoende stageplekken zijn.

3.1.3. Mogelijkheden van de Duitse arbeidsmarkt benutten

Berkelland stopt niet bij de grens. Daarom dient volop ingezet worden op het rapport van de Kracht van Oost om zo onze (lokale) economie te verbeteren en te versterken in Oost Nederland en dus ook in Berkelland als tegenhanger van de Randstad.

Het werken over de grens kent alledaagse barrières op meerdere vlakken: bereikbaarheid, erkenning van diploma's en verschillen in sociale zekerheid en belastingen. Het CDA wil zich vol inzetten om deze barrières weg te nemen. Ondernemingen die actief zijn in het grensgebied moeten zo min mogelijk belemmerd worden door procedures, die met elkaar in tegenspraak zijn door verschillen in regel- en wetgeving. Eveneens moet er een gelijk speelveld bereikt worden in de grensstreek, bv door eenzijdige accijnsverhoging tegen te gaan. Voor mensen die nu al over de grens werken, maar ook voor het potentieel van mensen dat over de grens zou kunnen werken. De werkgelegenheid over de grens is een belangrijke kans, die nog te weinig wordt benut. Euregio's kunnen hierin een rol spelen. In de arbeidsmarkt in Duitsland net over de grens is er vooral vraag naar arbeidskrachten in de logistiek, techniek en productiewerk. Die kunnen via Nederland deels ingevuld worden. Zorgbanen zijn moeilijker bemiddelbaar in verband met erkenning van diploma's. In het coalitieprogramma Nordrhein Westfalen is opgenomen dat grensoverschrijdende arbeid mogelijk gemaakt moet worden. Dat biedt hoop. De gemeente Berkelland dient zich sterk te maken (ondanks dat dit landelijke regelgeving is, bespreekbaar maken in de provincie en landelijk) voor erkenning van Nederlandse diploma's in Duitsland en andersom.

Wat gaat het CDA doen:

- Actief minima beleid met als doel iedereen doet mee.
- Het CDA zal zich inspanssen om alledaagse barrières zoals erkenning van diploma's en problemen op bijvoorbeeld verzekeringsgebied weg te nemen.
- Benutten van grensoverschrijdende economie. Volop inzetten op de Kracht van Oost en het intensiveren van de contacten met de StadtVreden en de kreisBorken.
- Innovatiehubs promoten en faciliteren.
- Stimuleren dat er cursussen Duits worden gegeven.

3.2. Ondernemen in Berkelland

Berkelland eindigde in 2016 op de 2^e plaats als MKB-vriendelijkste gemeente van Gelderland en hiermee staan wij in de landelijke top tien. Er is veel ambitie in Berkelland om de economie verder te ontwikkelen. Een goed klimaat voor onze ondernemers is van groot belang om kansen te benutten. Werkgelegenheid draagt bij aan de leefbaarheid in al haar facetten zoals aan sport, evenementen, cultuur en verkoopbaarheid van woningen. Het CDA wil dat de gemeente Berkelland deze ondernemersvriendelijke houding continueert en uitbouwt. Ja mits (gas geven) in plaats van Nee tenzij (op de rem) bij vergunningsaanvragen. Het stimuleren van ondernemers om zich in Berkelland te vestigen en het geven van voldoende ontwikkelingsruimte heeft onze prioriteit.

De gemeente Berkelland kent een project voor ondersteuning d.m.v. coaching van varkenshouders. Dit werkt heel goed. Het CDA wil dit project ook uitbreiden naar rundveebedrijven en MKB bedrijven.

Winkelcentra krijgen steeds meer te maken met leegstand en staan onder druk, maar moeten wel aantrekkelijk blijven. Na Ruurlo en Borculo heeft Neede een impuls gehad en in Eibergen is dit nu aan de orde. Uitstraling van centra draagt bij aan leefbaarheid en het CDA is van mening dat we steeds moeten blijven kijken naar kansen voor een goede herbestemming en inrichting. Wij denken daarbij aan voldoende groen, picknick bankjes en beplanting. Wij onderschrijven de plannen om winkelcentra autoluwer te maken, autovrij maken van het centrum niet. Parkeren in Berkelland blijft gratis en toegankelijk.

3.2.1. Samenwerking tussen ondernemers, organisaties en overheid

Het Platform BV Berkelland heeft in samenwerking met de gemeente de economische agenda "2016-2020" verdiept. Het platform bestaat uit vertegenwoordigers van alle ondernemersverenigingen en bedrijvenparkverenigingen, vertegenwoordigers uit het onderwijs, vanuit de LTO en de gemeente Berkelland. Het doel is om de lokale economie zo te verstevigen en aan te jagen dat Berkelland in 2020 de meest ondernemende gemeente van de Achterhoek is. Met ingang van 1 januari 2018 is door de gemeente, in samenwerking met het Platform, het ondernemersfonds opgericht met als doel Berkelland levendiger te maken. (800 winkels en bedrijven zijn hierbij betrokken). Tegengaan van winkelleegstand door creatief te zoeken naar oplossingen is nodig. De centra gezelliger, groener en meer beschermt inrichten draagt in de visie van het CDA bij aan leefbaarheid en aantrekkelijk zijn als gemeente.

Wat gaat het CDA doen:

- Intensieve samenwerking met het bedrijfsleven en Platform BV Berkelland.
- Berkelland blijft participeren in de Laarberg, waarbij een goede ontsluiting naar de A1 bij Lochem en de A31 in Duitsland van belang is.
- De revitalisering van het centrum van Eibergen dient samen met de ondernemers en de consument ingevuld te worden.
- Woonruimte voor afgestudeerden en starters, bijvoorbeeld door een jongerenhotel als campus voor stagelopers in de Achterhoek.
- Coachingsproject uitbreiden naar rundveehouderij en MKB (Midden Klein Bedrijf).

3.2.2. Bereikbaarheid

De bedrijventerreinen in Berkelland zijn van grote kwaliteit, de arbeidsmoraal in de Achterhoek is hoog en voldoende gekwalificeerd personeel is beschikbaar in combinatie met een aantrekkelijk woon- en leefklimaat. Bereikbaarheid is een absolute must voor ondernemers om zich in Berkelland te vestigen.

Ruimtelijk gezien ontstaat economische ontwikkeling met name daar waar vervoerslijnen (wegen, spoor, water) lopen en daar waar belangrijke vervoerslijnen elkaar kruisen. Met name daar waar vervoerslijnen optimaal zijn moeten we nieuwe ontwikkelingen faciliteren, hier is ook kans op het meeste synergie-effect. In Berkelland heeft de A18/N18 deze economische functie. Deze weg is ook de verbinding tussen de Regio Arnhem/Nijmegen en regio Twente.

Wat gaat het CDA doen:

- Promotie bedrijventerreinen.
- Vol inzetten op behoud van werkgelegenheid en het creëren van nieuwe banen.
- Verder ontwikkelen Smart Industries (via Smart Hub Achterhoek) en biobased Industries (Biobased Innovatie Centrum op de Laarberg).
- Lobby voor een verbetering van de bereikbaarheid: 2^e fase N18 en ontsluiting Laarberg richting A1-A31 (D).

3.2.3. Agrariërs in Berkelland

De agrarische sector staat onder druk. De (te) snel wisselende regelgeving, veeziekten en mede als gevolg daarvan de financiële problemen, hebben gevolgen voor de gezinnen. Je bent boer en je wilt boer blijven. Onze agrariërs leveren een grote bijdrage aan onze economie en zorgen voor een leefbaar platteland. Zij zorgen voor gezond, veilig en goed voedsel voor consumenten over de hele wereld. Bovendien spelen zij een belangrijke rol bij het duurzame beheer van natuur en groen. Veel boeren hebben decennia oude en trotse familiebedrijven die hechten aan waarden als duurzaamheid, goed werkgeverschap en het creëren van waarde voor de samenleving.

Het CDA is bij uitstek de partij die zich inzet voor een vitaal buitengebied, waar plaats is voor ondernemers, bewoners en toeristen. Wij streven naar een goede balans tussen landbouw, natuur, recreatie en bedrijvigheid. We hechten waarde aan de eigenheid van kleine kernen. Verdere ontwikkeling van boerenbedrijven is nodig voor de toekomst. Uiteraard moet deze goed worden ingepast in het landschap.

De gemeente heeft aandacht voor het ontstaan van ongewenste onkruidhaarden in gemeentelijke bermen nabij agrarische percelen.

Voor de wegenstructuur in het buitengebied is het belangrijk om rekening te houden met agrarisch verkeer. Berkelland is een plattelandsgemeente en wij staan achter boeren- familie gezinsbedrijven. Het CDA komt op voor de belangen van gezins- en familiebedrijven zodat het platteland groen, mooi en leefbaar blijft. Wat eveneens onze aandacht heeft is, dat het aantal jongeren met een eigen boerenbedrijf, bijna op één hand te tellen is. Het CDA vindt het belangrijk dat jonge agrariërs de kans krijgen om het bedrijf voort te zetten of te starten.

Berkelland is in Nederland een van de grootste gemeentes op het gebied van de varkenshouderij. Deze bedrijven zijn getroffen door een jarenlange varkenscrisis. Tijdens de varkenscrisis zijn in Berkelland hulpteams opgezet, met coaches die varkensboeren en hun familie met raad en daad kunnen bijstaan. Wij willen dit project continueren en waar nodig uitbreiden in overleg met de lokale LTO. Het CDA wil het coachingsproject ook beschikbaar stellen aan de rundveehouders.

Het CDA beseft dat wij samen zullen moeten optrekken met boeren, voedselindustrie, supermarkten en horeca, kennisinstellingen, onderwijs, natuurbeheer, maatschappelijke organisaties en de overheid.

Wat gaat het CDA doen:

- Extra steun aan boeren door uitbreiding inzet van een agrarische coach en ondersteuning bij complexe zaken in samenwerking met LTO, ook voor de rundveehouderij.
- Stopt een agrarisch bedrijf dan wil het CDA een nieuwe bestemming voor dat bedrijf door ruimte te geven aan een passende vorm van eigentijdse bedrijvigheid.
- Het CDA wil verpaupering in het buitengebied tegengaan door het instellen van een sloopfonds in samenwerking met de Provincie en de regio.
- Stimuleren van samenwerkingsverbanden tussen landbouw en natuurbeheer.

3.3. Regio Achterhoek

Het gaat goed in de Achterhoek! Ondernemers, onderwijs, maatschappelijke partners en overheid vinden elkaar in een intensieve samenwerking op de thema's wonen, werken, de zorg en bereikbaarheid.

De zeven Achterhoekse gemeenten zetten zich in om de belangen van de Achterhoek te behartigen bij partners als provincie, rijk en Europa. Leidend is daarbij de Uitvoeringsagenda 2.0 Achterhoek 2020 met de focus op de Smart Industry. Dit is nodig om de Achterhoek economisch krachtig en leefbaar te houden.

Ruim 50 Achterhoekse ondernemers profileren zich gezamenlijk om jong technisch talent aan de Achterhoek te binden, zij investeren in tijd en geld. Met de inzet op een goede bereikbaarheid over weg, het spoor en digitaal wordt het vestigingsklimaat verbeterd. Met goede woningen en bereikbare voorziening willen we de leefbaarheid op peil houden en met samenwerking in de zorgvraagstukken willen we jeugdzorg en veilig thuis aanpakken.

Samenwerking met andere gemeenten is van groot belang en een goede optie om als gemeente kwaliteit te kunnen leveren. Wij richten ons ook op andere regio's zoals Twente (Haaksbergen, Hof van Twente) en de Stedendriehoek. Gemeenten krijgen steeds meer taken te vervullen. Soms kan een gemeente die niet alleen aan, omdat het ingewikkelde zaken zijn (bijvoorbeeld jeugdzorg) of omdat ze gemeentegrenzen overschrijden (arbeidsmarktfragen, samen optrekken richting het rijk).

Wat gaat het CDA doen:

- Waar zaken efficiënter en goedkoper kunnen kiezen wij voor regionale samenwerking. Ons uitgangspunt daarbij is steeds onze visie dat samenwerking niet mag leiden tot een grootschalige en afstandelijke organisatie.
- Samen met vijf krimpprovincies aandacht van het Rijk vragen om onze woningmarkt te verduurzamen.
- De aanpak van leegstand zoals weergegeven in het rapport "een integrale aanpak van de leegstand in de Achterhoek".
- Zorgen voor een goede bereikbaarheid.
- Versterken van de samenwerking met onze Duitse buurregio.

Hoofdstuk 4: Op weg naar een duurzaam Berkelland

4.1. Rentmeesterschap

Nederland is volop bezig met de overgang naar een hernieuwbare energievoorziening: van 6 % hernieuwbare energie gaan we naar energieneutraal in 2030 (klimaatstrategie emissiereductie). In een generatie zal ons energiesysteem grondig veranderen. Dit heeft gevolgen voor onze inwoners. De gevolgen zullen merkbaar zijn: zo worden onze huizen anders verwarmd, komen er elektrische auto's in de straat en wekken steeds meer mensen hun eigen energie op.

Het CDA maakt zich sterk voor een duurzame samenleving. Hiermee doelen we op een samenleving die lang mee gaat en dus niet afhankelijk is van bijvoorbeeld fossiele grondstoffen. Op gemeentelijk niveau heeft dit betekenis voor het energiegebruik, de omgang met afval en specifiek het asbestprobleem. CDA staat voor "Rentmeesterschap" dat betekent dat we de wereld op een goede manier doorgeven aan onze kinderen en kleinkinderen.

Een eerlijke/circulaire economie is ook een duurzame economie, waar ondernemerschap loont en groei en bedrijvigheid de toekomst van onze kinderen versterkt in plaats van belast. Wij nemen afstand van de wegwerpcultuur waarin mensen, de natuur en natuurlijke hulpbronnen na gebruik worden afgedankt. Wij nemen afstand van de jachtige 24-uurseconomie, waarin alles draait om kopen en consumeren.

Om duurzaamheid in energie te stimuleren moeten er twee grote veranderingen plaatsvinden:

1. Omschakelen van fossiele brandstoffen naar hernieuwbare energie (energietransitie).
2. Stoppen met het verbruik van grondstoffen en omschakelen naar hergebruik van producten en grondstoffen (circulaire economie).

CDA vindt dat voor deze transitie een grondig transitieplan nodig is waarin de juiste beslissingen op de juiste momenten genomen worden.

4.2. Energie

Bewustwording van onze inwoners is belangrijk. Dit kan door goede informatie en voorlichting maar ook door iedere inwoner in de gelegenheid te stellen een beroep te doen op de energiecoach, vrijwilligers die tips en inzicht geven om energie te besparen thuis. Huiseigenaren hebben zelf een verantwoordelijkheid in het energiezuinig maken van hun woning maar weten vaak niet hoe.

Energiebesparing in het midden- en kleinbedrijf bereiken we doordat de gemeente samenwerkt met de omgevingsdienst en het MKB met als doel een samenhangende aanpak van de wet milieubeheer. Alle energetische maatregelen die zich binnen 5 jaar terugverdienen moeten worden uitgevoerd. In afstemming met het bedrijfsleven zet de gemeente een instrumentarium in dat de MKB-ers technisch en financieel ontzorgt in het bereiken van deze doelen.

Daarbij wil het CDA o.a. bevorderen dat een van de rijkste grondstoffen in onze gemeente "mest" meer omgezet wordt in energie door het stimuleren van het gebruik van biovergisters. Hierbij kunnen bedrijven gebruik maken van elkaar.

In 2020 heeft iedere kern in Berkelland tenminste een laadpaal voor de elektrische auto. Opstellen van een plankaart met daarop de meest geschikte plekken voor laadpalen in Berkelland is daarin nodig. Voor mensen die zelf een dergelijke auto hebben moet aanvraag en invulling bij de woning soepel en makkelijk gaan.

Wat gaat wij als CDA doen:

- Verduurzaming gemeentelijke gebouwen in de voorbeeldrol.
- Voldoende laadpalen.
- Elektrische wagens voor de gemeentelijke diensten en bij de vervanging van eigen vervoermiddelen over gaan op volledig elektrische varianten.
- Daken beschikbaar stellen voor zonnepanelen die bijdragen aan het terugdringen van het gebruik van fossiele brandstof.
- Initiëren van projecten om de uitrol van duurzame installaties te versnellen.
- Uitbreiding van de duurzaamheidslening voor o.a. biovergisters, kleine windturbines duurzaamheidsleningen kunnen worden afgesloten.
- Meewerken aan grote mestverwerker op Laarberg.
- Stimuleren van particuliere initiatieven.
- In samenwerking met ondernemers lease/koop constructies initiëren waardoor inwoners "gratis" hun huis kunnen laten verduurzamen.
- Vormen van een energiefonds om projecten te starten om energie te besparen en duurzaam op te wekken.

4.3. Asbest

In Berkelland bevinden zich veel daken met asbest. In 2024 is een asbesthoudend dak weliswaar verboden maar in het huidige tempo zal lang niet alle asbest zijn verwijderd. Dit is in eerste instantie de verantwoordelijkheid van de eigenaren. De gemeente is vanaf 2024 verantwoordelijk als toezichthouder voor de handhaving .

Het verbod beschermt mens en milieu tegen de gevaren van blootstelling aan asbest. Oude daken kunnen door de jaren heen zijn aangetast door weer en wind, daardoor kunnen asbestvezels vrijkomen. Deze maatregel moet gezondheidsproblemen door asbest voorkomen.

Er ligt in de Achterhoek naar schatting tussen de 5 en 7 miljoen m² aan asbesthoudende daken. Daarvan bevindt zich bijna 2/3 in het buitengebied. Dit zit zowel bij agrarische ondernemers als bij particulieren. Een flink deel hiervan ligt in Berkelland. Het CDA wil dat de pilot Asbesttrein om te komen tot versnelling van het opruimen van asbesthoudende daken een vervolg krijgt. De gemeente wacht niet af maar gaat zelf projecten initiëren met betrokken partijen (eigenaren, saneerders, provincie) om asbestdaken te vervangen door energieopwekkende daken of te slopen. Inzet van gerichte stimulering om het saneren van asbestdaken te bespoedigen. De gemeente dient hier faciliterend in te zijn, samen met de provincie. Niets doen is geen optie!

Wat gaat het CDA doen:

- Het CDA wil een inventarisatie van alle asbestdaken om inzicht te krijgen in de gezamenlijke opgave
- Projectmatig voor de periode 2018-2022 geld beschikbaar stellen voor de asbestcampagne en het versneld opruimen van asbest.

4.4. Afval

In de circulaire economie bestaat geen afval, maar is dit grondstof voor nieuw gebruik.

De gemeente stimuleert afvalscheiding en werkt samen met het bedrijfsleven om te komen tot initiatieven om te komen tot een reductie van de bestaande afvalstroom.

De gemeente regelt dat de verwerking van GFT in de gemeente zelf plaatsvindt.

Bij het huidige inzamelsysteem komt relatief veel afval in de grijze container. Dit kan en moet minder worden. Het percentage ingezameld glas kan beter. Het inzamelen van het plastic, metaal en drinkkartonnen met de plastic zakken wordt door veel inwoners vervelend gevonden. Zakken waaien bijvoorbeeld weg. De service dat afval aan huis opgehaald wordt werkt prima en voorkomt dat zwerfafval in ons buitengebied gedumpt wordt.

Het CDA wil het huidige inzamelsysteem verbeteren door te kiezen voor 3 containers welke elke 4 weken geleegd worden. Groen voor het groente, fruit en tuinafval maar dan voor de hele gemeente ook het buitengebied. Oranje voor het plastic, metaal en drinkkartonnen en grijs voor het restafval. De inzameling aan huis door Actief en Bohero van huishoudelijke goederen blijft zoals het nu is, evenals de ondergrondse glasbakken en het ophalen van oud papier door scholen, muziek en sportverenigingen. Chemisch afval kan via de blauwe bak afgevoerd blijven worden. Sloopafval en glas kunnen prima hergebruikt worden. Hergebruik van materialen zorgt ervoor dat er minder sloopafval naar het stort hoeft en draagt bij aan de circulaire economie.

Door het kiezen van een grote of kleine container of 1 of 2 containers van 1 kleur, kunnen de inwoners de kosten van afval zelf bepalen terwijl er geen omslachtig administratief systeem nodig is om te bepalen wanneer en hoeveel afval afgeleverd wordt. Het scheiden van afval wordt beloond. Gescheiden afval wordt opgehaald, restafval moet weggebracht worden. In 2030 bestaat er geen restafval meer en werken we aan een afvalvrije gemeente.

Wat gaat het CDA doen:

- Voortzetting van de huidige methode dat huisvuil aan huis opgehaald wordt.
- Invoeren oranje container voor plasticmetaal en drinkkartonnen ipv in plastic zakken.
- Groen afval ook in buitengebied ophalen.
- Inwoners die voor een kleine container kiezen beperken in hun kosten.
- Oud papier blijven ophalen door scholen, muziek – en sportverenigingen die daardoor een extra inkomstenbron behouden.
- Campagne i.s.m. de supermarkten om afvalproductie te verminderen.

Hoofdstuk 5: Bestuur en organisatie in Berkelland

5.1. Verantwoordelijkheid nemen

Voor het CDA telt iedereen mee in de gemeente Berkelland. Onze inwoners zijn steeds beter in staat om voor henzelf op te komen. Ze zijn zelfstandiger, mondiger en kennis is toegankelijker. Daarom vinden we van belang dat inwoners meewerken en meedoen aan de Berkellandse samenleving. Voor het CDA was en is het uitgangspunt dat de samenleving en het initiatief vanuit de inwoners voorop staat.

De slogan van dit verkiezingsprogramma zegt hoe we het zien en willen waarmaken:

Kenmerkend voor het CDA is dat wij niet alles van de overheid of de markt verwachten maar een samenleving willen zijn waar u , samen met anderen, zoveel mogelijk zelf bepaalt.

Het CDA heeft de afgelopen periode haar verantwoordelijkheid genomen door actief deel te nemen aan het College van B&W van Berkelland. De CDA-fractie nam daarbij een onafhankelijke, positieve en constructieve houding aan ten opzichte van het College van B&W. Het CDA is opnieuw bereid om verantwoordelijkheid te nemen voor het besturen van onze mooie en fijne gemeente Berkelland.

Met elkaar besturen, regelen, organiseren, leven, wonen en werken is niet gemakkelijk. Dat gaat met vallen en opstaan. Ook de uitvoering van nieuwe taken zal onzekerheid en onrust met zich meebrengen. Bij een incident is de eerste publieke reactie vaak: 'Daar moet de overheid eens wat aan doen!' We willen deze trend keren en mensen meer verantwoordelijkheid laten nemen.

Dat vraagt bestuurlijke moed, want het betekent dat mensen vaker op hun gezond verstand worden aangesproken in plaats van op regels en voorschriften. Dat betekent echt terughoudend te zijn met nieuwe regelgeving en vertrouwen hebben in onze inwoners dat zij hun verantwoordelijkheid nemen als dat nodig is. De goede ervaringen en wat we geleerd hebben van elkaar de afgelopen jaren maakt dat wij het volste vertrouwen hebben in de klus voor de komende 4 jaren. Samen met onze partners, inwoners en maatschappelijke organisaties en ondernemers gaan we het klaren.

5.2. Organisatie en samenleving

De gemeente krijgt steeds meer taken, dus is er behoefte aan meer menskracht. Tegelijkertijd wil het CDA een zo slank mogelijke overheidsorganisatie. Dat kan door de ambtenaren waar nodig bij te scholen en toe te rusten op nieuwe taken en goede nieuwe mensen aan te nemen met de juiste competenties.

Wij hebben vertrouwen in de kundigheid van onze inwoners en bij dat vertrouwen hoort het wegnemen van regels indien mogelijk. Hiermee worden niet alleen kosten bespaard, maar komt er ruimte voor initiatieven. Zo zien wij het graag: onze inwoners komen met initiatieven en de gemeente probeert die te faciliteren en denkt mee. Wij geloven in de vitaliteit van de lokale samenleving in alle kernen van Berkelland. Tenslotte maken de mensen zelf de samenleving.

Wat gaat het CDA doen:

- Inwoners actief betrekken bij de plannen voor hun eigen buurt, wijk, omgeving of initiatieven.
- Streven naar een solide en kwalitatieve organisatie met medewerkers die dienstbaar zijn aan de samenleving en oprecht en eerlijk meedenken.
- Kwantitatief en kwalitatief door ontwikkelen van de organisatie volgens de vastgestelde visie "organisatieontwikkeling 2020" voor een slanke, daadkrachtige en flexibele organisatie.
- CDA is kritisch op externe inhuur, het voorkomen van vermijdbare kosten door efficiency, daadkracht van de organisatie en meer eenvoud in regelgeving en procedures.

5.3. Veranderende samenleving , Vernieuwd bestuur

We streven naar een betrokken gemeentelijke organisatie die haar inwoners kent, waar gemeenteraad en – bestuur bereikbaar zijn en een afspiegeling zijn van de lokale bevolking (mensen voelen zich vertegenwoordigd). De gemeente moet een faciliterende en voorwaardenscheppende rol spelen, en geen belemmerende rol.

Kritiepunten die we horen zijn de wachttijden bij beantwoording en afhandeling, de communicatie, het inlevingsvermogen en de papieren rompslomp. Gelukkig gaat het overgrote deel van de dienstverlening goed en zien wij diverse positieve ontwikkelingen maar er mag een tandje bij. Hierbij gaat het om een andere houding van de gemeentelijke organisatie (cultuuromslag, participatie, integraliteit).

Niet tegenover de burger maar ernaast. Positief verrassen waarbij de dialoog met inwoners, belanghebbende en de omgeving voorop staat. Dit sluit aan bij Veranderende samenleving, vernieuwd bestuur en de organisatieverandering.

Wat gaat het CDA doen:

- Voor de komende jaren extra aandacht voor hulpvaardigheid en doortastendheid.
- Cultuurprogramma van hoog tot laag in de organisatie van de “inwoner centraal stellen” met van gas geven met “ja mits” in plaats van de rem erop “nee tenzij” door scholing en een betere toerusting.
- Administratie op orde. Mensen moeten niet steeds opnieuw hun gegevens te hoeven aanleveren.
- Openstelling, aanpassing van de gemeente aan de flexibele werktijden van mensen.
- Bezoeken van ouderen en hulpbehoevenden, die zelf niet naar de balie kunnen komen.
- Communicatie ook via telefoon en balie. Niet iedereen heeft internet of houdt ervan via internet te communiceren. De burgers houden de keuze hoe zij contact met de gemeente willen: internet, telefoon of contact aan de balie.
- Dekking is de jaarlijkse exploitatie door besparingen op personeelskosten, een kritische houding op externe inhuur(is het nodig, wat levert het op, wat kost het), voorkomen van vermijdbare kosten door efficiency, daadkracht van de organisatie en meer eenvoud in regelgeving en procedures.

Hoofdstuk 6: De Financiën in Berkelland

6.1. Uitgangspunten CDA voor het financieel beleid

Uitgangspunt van het financieel beleid van CDA Berkelland is het zorgvuldig en transparant omgaan met de verkregen middelen van onze inwoners. Het maakt niet uit of die middelen komen uit de landelijke of lokale belastingen. Inzetten op een duurzame financiële huishouding van onze gemeente is daarbij voor ons vanzelfsprekend. Duurzaam betekent in dit verband structureel niet meer uitgeven dan dat er binnenkomt. Maar we zorgen ook voor een goede reserve voor de onzekere toekomst.

We zijn er trots op dat we in de afgelopen jaren onze bijdrage konden leveren aan het ombuigen van de negatieve reserve naar een positieve reserve. Met de opgebouwde positieve reserve dienen we zorgvuldig om te gaan. Durven sparen voor iets wat je later wilt realiseren of als probleem wilt oplossen is daarbij noodzakelijk.

Dit betekent keuzes maken. Wij gaan voor onze inwoners, vooral op het terrein van zorg en welzijn. De middelen die we daarvoor krijgen van andere overheden, zetten we in voor die inwoners die het nodig hebben. Jaarlijks moeten budgetten kritisch worden bekeken of deze opnieuw of gewijzigd in de begroting moeten worden opgenomen. Het mag niet vanzelfsprekend zijn dat bestaand beleid zomaar van het ene jaar op het andere jaar wordt overgeheveld (geen automatisme). Alle medewerkers moeten dus kritisch zijn op de uitgaven en het beoogde resultaat. We willen een meedenkende en faciliterende overheid. Het CDA is van mening dat de organisatie hier nog sterker op kan sturen.

Willen we als CDA goede en verantwoorde besluiten nemen dan hebben we inzicht nodig in de gelden. Dit betekent een overzichtelijke begroting met wat erin komt, eruit gaat en welke reserves er zijn. Transparantie van alle gegevens is een voorwaarde om te komen tot goede besluitvorming.

6.2. De financiën van de gemeente Berkelland op orde, reserves geven ruimte

Wij zijn een financieel gezonde gemeente met een eigen vermogen van circa € 100 miljoen waarvan ruim € 30 miljoen vrij besteedbaar (situatie eind 2016) met een weerstandsvermogen (dit geeft aan of we de risico's die wij als gemeente lopen ook kunnen betalen) van een factor 5,4. Hiermee staan wij aan de top in onze regio. Daarnaast zijn de bestemmingsreserves met ruim € 60 miljoen tot aan het plafond gevuld.

In de huidige coalitieperiode hebben wij jaarlijks door meevallers een overschot op de exploitatie gerealiseerd: per saldo circa € 16 miljoen tegenover een verwacht tekort van 8,6 miljoen. Het gaat dus (veel) beter dan verwacht.

De sobere jaren die Berkelland heeft gekend lijken verleden tijd. Daarin schuilt tegelijkertijd een gevaar. De voorspoedige ontwikkelingen kunnen uitnodigen om verworven geld over de balk te gooien. Het CDA ziet het als taak om hiervoor te waken. Een van de lessen uit de start van de gemeente Berkelland en de daarop volgende economische crisis is dat wij onze uitgaven in toom moeten houden zodat wordt voorkomen dat in de toekomst direct naar bezuinigingen of belastingverhoging wordt gegrepen als het minder gaat. Anderzijds kan het niet zo zijn dat onze burgers niet profiteren van het opgebouwde gezonde financiële klimaat.

Wat gaat het CDA doen:

- Vanuit opgebouwde reserves gelden inzetten voor speciale projecten.
- Deze ruimte vooral inzetten voor goed leven en wonen in Berkelland.
- Constructief kritisch kijken naar de bestemmingsreserves van ruim € 60 miljoen, zowel wat de noodzakelijkheid als wat de besteding betreft.
- Gericht investeringen en niet potverteren. Wij staan voor forse uitdagingen, zoals het op peil houden van sport- en welzijnsvoorzieningen en onderwijshuisvesting, toenemende vraag naar zorg door de vergrijzing en het energieneutraal willen zijn in 2030.

6.2. Ruimte in de jaarlijkse exploitatie

Zoals hiervoor aangegeven betekent dit dat wij vanuit de opgebouwde reserves de komende jaren ruimte hebben om gelden in te zetten voor speciale projecten.

Wat gaat het CDA doen:

- Jaarlijks de reserves aanwenden voor projecten en investeringen die bijdragen aan het welzijn van de inwoners en het maatschappelijke middenveld vanuit het gegeven dat Berkelland na jaren van sober beleid (weer) een financieel gezonde gemeente is.
- Onze basis blijft: spaarzaam, degelijk en sociaal. Gezien de huidige omvang dient de komende vier jaar de reservepositie niet verder toe te nemen.
- Investeringen in zorg, cultuur en sport, onderwijs en economie gelijkmatig verdelen over alle delen/inwoners van Berkelland.
- Cruciale voorzieningen houden wij overeind en lokale lasten en -tarieven stijgen maximaal met de inflatiecorrecties. Eerst bezien of er andere mogelijkheden voor de voorziening zijn.